

Boek: 'Angela Merkel. Koningin van Europa'

Merkels crisismanagement in het Oekraïne-conflict onder de loep

Boeken - 20 augustus 2014

Angela Merkel, de machtigste politicus in de EU, opereert voorzichtig en lost een crisis liefst in kleine stapjes op. Duitslandcorrespondent Wierd Duk onderzoekt haar drijfveren in zijn nieuwe boek 'Angela Merkel. Koningin van Europa' en neemt daarvoor haar optreden in de Oekraïne-crisis onder de loep. Een fragment:

'Oorlog in Europa' heet het hoofdstuk in Duks boek, waarin hij ingaat op de crisisdiplomatie van kanselier Merkel en haar minister van Buitenlandse Zaken Frank-Walter Steinmeier en op het Duitse debat over de Oekraïne-crisis. In dat debat hadden onder meer de oud-kanseliers Schröder en Schmidt (beiden SPD) hun bedenkingen geuit over de westerse steun aan de revolutionairen in Kiev. Zij hadden begrip voor Poetins verdediging van wat hij beschouwde als Ruslands strategische belangen in de regio.

"Die *Russlandversteher* en *Putinversteher*, zoals ze werden genoemd, kregen veel kritiek over zich heen in de media. Maar het interessante was: een groot deel van de Duitse burgers was het met Schröder en Schmidt eens. En die burgers lieten zich horen: zij protesteerden luidkeels op internet tegen de 'gelijkgeschakelde media' die aan de leiband zouden lopen van Washington, Brussel, de NAVO en Angela Merkel.

In 'Angela Merkel. Koningin van Europa' (Amsterdam, 2104) doet Wierd Duk helder en overzichtelijk verslag van zes hectische maanden tussen november 2013 tot en met mei 2014, waarin Merkel te maken krijgt met de Oekraïne-crisis en de opkomst van eurosceptici in de EU. Ook gaat hij in op Merkels jeugd in de DDR, haar politieke opmars na de *Wende* en haar jaren als kanselier.

159 pagina's, ISBN: 9789035142565

[Uitgeverij Prometheus/Bert Bakker >>](#)

De kloof tussen de commentaren in de Duitse media en de opinies onder de burgers was nog nooit zo groot geweest. Veel meer dan in andere West-Europese landen trok het conflict in Oekraïne diepe sporen in de Duitse samenleving, waar

miljoenen burgers leven met een verleden in de voormalige Sovjet-Unie. In de Angelsaksische wereld keken commentatoren en politici met een mengeling van verbazing en groeiend wantrouwen naar het Duitse begrip voor Poetin. De Duitsers zouden zich toch niet opnieuw op een *Alleingang* in Europa begeven?

In die precaire en gepolariseerde sfeer moesten kanselier Merkel, die veelvuldig telefoneerde met Poetin – om te constateren dat die leefde ‘in een andere werkelijkheid’ –, en haar minister Steinmeier hun weg zien te vinden.

Eenvoudig was dit niet. Mede wegens de grote economische belangen die Duitse ondernemingen in Rusland hebben moest Merkel wel voorzichtig opereren. Beide economieën waren zeer met elkaar vervlochten. De Bondsrepubliek was Ruslands grootste handelspartner in de Europese Unie. Russen kochten jaarlijks voor 36 miljard euro aan Duitse producten, waaronder veel Duitse auto's. Duitsland was voor bijna 40 procent afhankelijk van Russische gasleveranties en voor 35 procent van Russische olie.

Invloedrijke Duitse industriëlen, met bedrijfsbelangen in Rusland, keerden zich tegen de sancties jegens Rusland die de Amerikanen en de EU hadden afgekondigd. De CEO van Siemens, Joe Kaeser, ging op bezoek bij Poetin in Moskou en beweerde na afloop dat zijn onderneming zich niet laat leiden door ‘kortetermijnturbulentie’: ‘Siemens is al 160 jaar in Rusland actief.’ Ook de bazen van ThyssenKrupp, Deutsche Post en Adidas zeiden sancties tegen Moskou onredelijk te vinden. Zij pleitten eveneens voor meer begrip voor Rusland.

Ik was geïnterigeerd geraakt door het intensieve Duitse debat over de relatie met Moskou en besloot om mijn oor te luisteren te leggen bij Alexander Rahr (55), een van de meest prominente *Ruslandversteher*. De historicus, lobbyist en adviseur van Gazprom – dus iemand met nauwe betrekkingen met het Kremlin – schreef een aantal boeken, waaronder biografieën van Michail Gorbatsjov en ook van Vladimir Poetin. Hij zat in allerlei Russisch-Duitse fora, zoals de Peterburger Dialog, en hij kende veel persoonlijkheden uit de Russische politieke en zakelijke elite persoonlijk. Poetin kende hij al sinds 1993.

Wierd Duk is historicus, journalist en correspondent in Berlijn voor verschillende Nederlandse media. Eerder was hij correspondent in Rusland. In maart verscheen zijn boek 'Poetin. Straatvechter bedreigt wereldorde'.

‘Het Westen begrijpt helaas weinig van Poetin en van Rusland,’ zei een sombere Rahr, die ontving in het Bundespresseamt, vlak bij de Rijksdag en Merkels kanselarij. Rahr had de ontwikkeling van de westers-Russische betrekkingen

jarenlang op de voet gevolgd, sterker: hij maakte er zelf onderdeel van uit en had gezien hoe en wanneer het mis was gegaan.

‘Na de val van het communisme dacht het Westen dat Russen willen zijn zoals wij. Toen Russen andere keuzes maakten, verdween ook de westerse belangstelling. En de ergernis nam toe. Mij wordt tegenwoordig openlijk gezegd dat ik geen Russische politici meer moet uitnodigen naar conferenties. “Daar kunnen we niets mee,” is het argument. “Die lui van Poetin nemen toch niets van ons aan.” Sindsdien begonnen ook de scheldpartijen over en weer. Russen hebben er ook geen zin meer in. “Het Westen loopt ons al twintig jaar de les te lezen,” zeggen zij. “We hebben er schoon genoeg van.”’

Het onderlinge vertrouwen was weg. En het kon wel eens lang gaan duren voordat die verstoorde relaties weer zouden zijn hersteld, dacht Rahr. ‘Nog in februari begreep ik van Russische politici dat zij geen annexatie wilden van de Krim, maar autonomie en de federalisering van Oekraïne. Er moet dus sindsdien iets gebeurd zijn. Maar wat? Op de dag van de sluiting van de Winterspelen, wat Poetins grootste triomf moest worden, werd Janoekovitsj verjaagd en schreven westerse media: “De Russen krijgen een klap op de neus. Eindelijk wordt Oekraïne democratisch.” Toen heeft Poetin misschien emotioneel overgereageerd.’

Volgens Rahr was president Janoekovitsj op het laatst ‘tot alles bereid’. ‘Het geweld op de Maidan was extreem, ook door de rechtse paramilitairen van de oppositie, die Janoekovitsj’ kantoor binnendrongen. Hij werd doodsbang. Hij zag zichzelf al eindigen als Ceaușescu en vluchtte.’

In westerse sancties zag ook de ‘man van Poetin’, zoals Rahr door zijn Duitse critici werd genoemd, niets. ‘Onze economieën zijn tegenwoordig zozeer met elkaar vervlochten dat beide partijen daar aanzienlijke schade van zullen ondervinden.’ Hij pleitte integendeel voor intensief contact en voor Duitse bemiddeling. ‘Duitsland is in dit conflict de aangewezen intermediair. Bij ons bestaat vaak meer begrip voor de Russische politiek dan elders. Ook op het hoogtepunt van de Koude Oorlog hielden wij, dankzij onze *Ost-Politik*, de kanalen naar Moskou altijd open.’

Dat is precies wat Merkel en Steinmeier deden: alle kanalen openhouden. Die aanpak had soms succes, zoals toen medewerkers van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) – onder wie vier Duitsers – door pro-Russische rebellen in het opstandige Slovjansk waren gegijzeld.

Toen schakelde Berlijn Poetins goede vriend Gerhard Schröder in om de Russische president te masseren. Schröder werd na zijn afscheid als kanselier topman bij

het Duits-Russische pijpleidingenconsortium Nord Stream, waarin ook de Nederlandse Gasunie een aandeel heeft – wat feitelijk betekende dat de Russische president zijn baas was – en hij was door critici weggehoond omdat hij in Sint-Petersburg zijn verjaardag met Poetin had gevierd, waarbij hij ‘Volodja’ nog amicaal had omarmd. Maar wat de critici niet wisten, was dat Schröder bij die gelegenheid intensief op Poetin had ingesproken, in een poging om de OVSE-medewerkers vrij te krijgen. En, meer in het algemeen, om Poetin tot rede te brengen.

Dat lukte: niet alleen kwamen de OVSE-medewerkers vrij, volgens medewerkers van het Duitse ministerie van Buitenlandse Zaken hadden Merkel, Steinmeier en Schröder door hun niet-aflatende inspanningen een oorlog in Oekraïne weten af te wenden, nadat op 2 mei tientallen mensen werden gedood in de zuidelijke havenstad Odessa, onder wie een groot aantal pro-Russische activisten bij een aangestoken brand in het Huis van de Vakbond.

Het point of no return, waar minister Steinmeier rond die dagen in een bijdrage voor de Frankfurter Allgemeine Zeitung voor waarschuwde, was op dat moment wel heel dichtbij, vertelden die medewerkers op basis van anonimiteit. Russische troepen zouden op het punt hebben gestaan om Oekraïne binnen te trekken. ‘We waren er ongeveer een seconde van verwijderd. Zo hoog was de urgentie.’

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/2482/boek-angela-merkel-koningin-van-europa>